

**Управління освіти Голосіївської районної в місті Києві
державної адміністрації
районний науково-методичний центр
гімназія № 179 міста Києва**

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА

**Створення ситуації успіху на уроках української мови
на прикладі теми «Синтаксис складного речення»**

Коліуш Вікторія Євгенівна
учитель української мови та
літератури
гімназії № 179 міста Києва
вища кваліфікаційна категорія
учитель-методист

Київ - 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 Основна частина	7
1.1. Теоретичні засади освітньої технології «Створення ситуації успіху».....	7
1.2. Теоретична основа	8
1.3. Умовний поділ усіх учнів на групи	12
1.4. Основні прийоми педагогічної технології «Створення ситуації успіху».....	14
1.5. Правила управління успіхом на уроці	17
РОЗДІЛ 2 Практична частина.....	19
2.1. Шляхи реалізації проблеми.....	19
2.2. Фрагмент уроку «Граматичні категорії іменника. Урок-подорож».....	20
2.3. Створення емоційно-актуального фону уроку та формування психологічної установки на діяльність.....	23
2.4. Чітке формулювання теми.....	24
2.5. Визначення цілей та завдань.....	24
2.6. Мотивація	25

2.7. Ефективність методів, за допомогою яких реалізуються цілі уроку.....	26
2.8. Підведення підсумків. Оцінювання результатів уроку.....	26
2.9. Домашнє завдання	27
2.10. Аналіз результативності	28
2.11. Цикл уроків із застосуванням педагогічної технології «Створення ситуації успіху».....	29
2.11.1. Урок української мови із застосуванням педагогічної технології «Створення ситуації успіху». Урок-подорож «Сім чудес України». Українська мова, 9 клас.....	30
2.11.2. Урок української мови із застосуванням педагогічної технології «Створення ситуації успіху». Українська мова, 9 клас.....	34
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ДОДАТКИ.....	44

ВСТУП

«Ти можеш!» - повинен нагадувати вчитель учню.

«Він може!» - повинен нагадувати колектив.

«Я можу!» - повинен повірити в себе учень.

В.Шаталов

Успіх змінює людину.

Він робить людину впевненою, надає йому гідність,
і людина виявляє в собі якості, про які не підозрювала
раніше...

Джой Бразерс

Реформування освіти в Україні передбачене не тільки листами Міністерства освіти і науки, але й самим часом, дійсністю.

Соціологічні дослідження останніх років щодо відмінностей між нашою загальноосвітньою середньою школою та школою західноєвропейською чи американською свідчать про те, що наші учні при досить високому рівні теоретичних знань недостатньо підготовлені до успішного дорослого життя в суспільстві, де цінується ініціативність, самостійність суджень в ухваленні рішень.

Наші учні скупі у спілкуванні, часто не можуть висловити правильно власну думку. Причина цього полягає в тому, що наша школа залишається здебільшого зорієнтованою на запам'ятовування різноманітних фактів, ідей.

Велика роль у подоланні цих негативних явищ належить учителю, який має замислитись не тільки над тим, як знайти якомога більше інформації і подати її в цікавій, доступній формі, а й над тим, як привернути інтерес учня до навчання, до предмета, як максимально наблизити навчальний процес до життєвих реалій.

Таким чином, народження педагогічної технології «Створення ситуації успіху» зумовлене самим життям.

Якщо ми не бажаємо «зламати» дитину в період формування її особистості, ставимо собі за мету допомогти в розвитку, оберігаючи природну індивідуальність, то ні в якому разі не можна позбавляти дитину віри у свої можливості, сподівань на позитивні перспективи в майбутньому.

Актуальність даної теми посилюється ще й необхідністю подолати уніфікований, унітарний підхід до навчально-виховного процесу, враховуючи інноваційні ідеї, національні традиції української методичної науки й педагогічної практики як минулого, так і сучасного, досвід зарубіжних колег.

Новизна і практична значущість. Може виникнути питання: а чи не є створення ситуації успіху даниною сучасності? Загальновідомим є факт, що визначальною ознакою життєвої філософії сучасного суспільства є прагнення успіху. А це прагнення живе в кожній дитині. Тому процес навчання та виховання відіграє важливу роль у досягненні успіху. Результати досліджень показали, що ця технологія підвищує ефективність засвоєння матеріалу, інтенсифікує процес навчання, стимулює інтерес учнів як до знань, так і процесу їх отримання. Створена на уроці ситуація успіху змінює в позитивний бік стиль життя дитини, стає точкою відліку для змін у взаєминах з

оточуючими, дає поштовх для подальшого руху вгору сходами розвитку особистості, загартовує характер, відкриває приховані можливості особистості, надихає до творчої праці, допомагає пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватися. В.Сухомлинський якось зазначив: «Дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності — це перша заповідь виховання. У наших школах не повинно бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка, що вони ні на що не здібні. Успіх у навчанні — єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для переборення труднощів, бажання вчитися».

У своїй практичній діяльності доводжу, що створена на уроці ситуація успіху:

- *змінює в позитивний бік стиль життя дитини;*
- *стає точкою відліку для змін у взаєминах з оточуючими;*
- *дає поштовх для дальшого руху вгору сходами розвитку особистості;*
- *підвищує життєву стійкість, здатність до протидії;*
- *загартовує характер;*
- *відкриває приховані можливості особистості;*
- *стимулює інтерес до навчального процесу;*
- *надихає до творчої праці;*
- *розвиває пізнавальні здібності;*
- *допомагає особистості пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватись;*

Метою даної роботи є дослідити, як створити ситуацію успіху для розвитку особистості дитини і як дати можливість кожному вихованцю відчувати радість досягнення успіху, усвідомлення своїх здібностей, віри у власні сили.

Завдання для вирішення: з'ясувати зміст поняття «Створення ситуації успіху» і з'ясувати, як допомогти особистості дитини зрости в успіху, як дати їй відчути радість від подолання труднощів, переконати, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно докласти зусиль. І успіх буде еквівалентним витраченим зусиллям.

РОЗДІЛ 1

Основна частина

1.1. Теоретичні засади освітньої технології «Створення ситуації успіху»

Сьогодні з'являється все більше публікацій, методичних розробок, посібників про світові освітні технології, які використовуються в країнах Європи. Україна прагне бути європейською державою, тому у сфері освіти передбачається поліпшення її якості, створення умов для особистісного розвитку та самореалізації кожного громадянина країни. Якість освіти визнана

пріоритетним напрямом державної політики в цій галузі. Основними шляхами поліпшення якості освіти є її особистісна орієнтація та гуманізація. Але для подолання кризи в освіті цього замало. Адже сьогодні є ряд важливих факторів, які негативно впливають на рівень освіти в Україні. Навчання здебільшого сконструйоване як система педагогічного насильства. Учням часто пропонуються такі завдання, яких вони виконати не в змозі. Виникає система і стиль стосунків, які викликають протидію. Сьогодні обсяг освіти перевищує всі допустимі норми сприйняття учнем. Більшість учителів-практиків добре розуміють, що стандарти в оволодінні навчальним матеріалом мають бути знижені в декілька разів. Криза в освіті пов'язана з неможливістю повноцінного засвоєння учнями обсягу інформації, який весь час зростає. Крім цього, 9,8% учнів мають психо-неврологічні проблеми (Державна доповідь про здоров'я дітей в Україні, 2014 рік), а тільки 10% учнів можна вважати відносно здоровими. Провідним мотивом навчальної діяльності у 70 % дітей є страх отримати погану оцінку, страх перед батьками, страх виявити себе нездібним в очах товаришів. Пізнавальний мотив відзначається лише в 4% учнів. Такий стан справ є причиною нервових зривів, стресів, бунтів і учня, і вчителя. Потрібне серйозне опрацювання освітніх стандартів. Сьогодні в педагогічній науці є дві різні стратегії, в рамках яких існують системи освіти - стратегія формування та стратегія розвитку. За О.М. Пєхотою (доктором педагогічних наук), стратегія формування – це педагогічне втручання ззовні у внутрішній світ дитини, нав'язування їй вироблених суспільством способів діяльності, оцінок. Стратегія розвитку – розвиток особистісного потенціалу учня. Стратегія розвитку дитини вимагає технологізації.

Вважаю, що однією з найважливіших і найнеобхідніших із сучасних педагогічних технологій є технологія «Створення ситуації успіху», яка націлена

саме на те, щоб викликати у дітей почуття радості, забезпечити успіх у навчанні.

1.2. Теоретична основа

Перші методики створення ситуації успіху були розроблені та використані у шкільній педагогіці. На те, що саме успіх підтримує інтерес дитини до навчання, вказував знаний педагог К. Ушинський. Учений вважав, що бажання навчатися з'являється лише тоді, коли є натхнення, яке народжується від успіху в оволодінні знаннями. К. Ушинський прийшов до висновку, що тільки успіх підтримує інтерес учня до навчання. Дитина, яка ніколи не пізнала радості праці у навчанні, не пережила гордості від того, що труднощі подолані, втрачає бажання, інтерес вчитися.

Інший відомий педагог В. Сухомлинський стверджував, що методи, які застосовуються у навчальній діяльності, мають викликати в дитини інтерес до пізнання навколишнього світу, а навчальний заклад має стати школою радощів: радощів пізнання, радощів творчості, радощів спілкування. Це визначає головний сенс діяльності вчителя: створити кожному учневі ситуацію успіху.

Г. Цукерман вважає, що створення ситуації успіху призводить до співпраці вчителів та учнів. На такій же позиції стоїть доктор педагогічних наук І. Харламов, який зазначає, що сформувати потяг учня до навчання можливо лише доброзичливими відносинами між учителем та учнем, що ґрунтуються на повазі та вимогливості; дати дитині можливість почуватись упевнено, укріпити відчуття власної гідності допоможе ситуація успіху.

Дослідженням цього питання займається і відомий педагог

С. Смирнов. Він приділяє значну увагу створенню доброзичливої атмосфери та взаємодопомоги під час виконання навчальних та інших завдань, справедливому рівноцінному відношенню до всіх учнів і оцінюванню успіхів у навчальній діяльності.

Психологи часто звертаються до емоційного аспекту успіху, впливу його переживання на подальшу діяльність (Л. Венгер, К. Ізард, В. Леві, М. Лісіна, А. Люблінська, В. Мухіна), говорячи про успіх як своєрідний поштовх до наступних дій, пошуків у виконуваних діяльності. Переживання неуспіху, навпаки, гальмує бажання дитини займатись цією діяльністю. Вплив емоцій успіху на становлення особистості доведений багатьма вченими, серед яких, зокрема, Г. Бреслав, В. Вілюнас, М. Лісіна.

Створенню ситуації успіху приділяє значну увагу російський учений О. Белкін. Він створив умовний поділ школярів на групи (надійні, впевнені, невпевнені, зневірені). В основі цього поділу лежить їх ставлення до навчання, відповідність результатів витраченим зусиллям, характер очікування. Учений переконаний у тому, що дитину не можна позбавляти віри у себе, адже тоді важко сподіватись на її «світле майбутнє». Одне необережне слово, один незважений крок учителя здатен зламати дитину так, що потім не допоможуть ніякі виховні засоби. Уникнути цього допоможуть рекомендації, зазначені в книзі А. Белкіна «Ситуація успіху. Як її створити?»

Багато хто з наших сучасників висловлюють думку про те, що учень тоді тягнеться до знань, коли переважає потреба в навчанні, коли ним рухають здорові мотиви та інтерес, підкріплені успіхом. Всі науковці відзначають, що успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил учня, що народжує енергію для подолання труднощів і бажання вчитися.

Висновки цих досліджень є вагомими для розуміння складного процесу взаємодії «учитель – учень» і дають змогу швидше запровадити досягнення науки в практику.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки та практики *роль учителя* полягає в тому, що він повинен створити такі умови, в яких учень зможе мислити, а значить, і творити. Тому педагог має бути на уроці і психологом, і актором, і режисером одночасно.

Ситуація успіху – це суб'єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичної або моральної напруги виконавця справи, творця явища. Ситуація успіху досягається тоді, коли сама дитина визначає цей результат як успіх. Навіть інколи переживаючи ситуацію успіху, дитина може зазнати суттєвих емоційних вражень, різко змінити в позитивний бік стиль свого життя.

Успіх, якщо його дитина зазнає не раз, відкриває період визволення прихованих можливостей особистості, перетворення та реалізації духовних сил.

Мета діяльності вчителя - створити ситуацію успіху для розвитку особистості дитини, дати можливість їй відчувати радість усвідомлення своїх здібностей, віри у власні сили.

Технологія «Створення ситуації успіху» виробляє найціннішу людську якість – стійкість у боротьбі з труднощами. Ця технологія розв'язує багато проблем щодо агресивності дитини, неслухняності як постійної риси характеру, ізолюваності в групі, лінощів.

Завдання педагога полягає у тому, щоб видалити зі змісту, засобів, форм і методів навчання все, що заважає кожному школяреві пережити почуття успіху; озброїти учнів засобами досягнення успіху в різних шкільних ситуаціях.

Створення такого «передчуття» успіху — важливе завдання вчителя у вихованні постійного бажання оволодівати все новими й новими знаннями.

В.О.Сухомлинський зазначав, що велике значення у вихованні стійкого, постійного бажання вчитися й добиватися щоразу кращих і кращих успіхів має той бадьорий, життєрадісний тон, який створюється на уроці вчителем.

Зміст педагогічної технології. Знання, знання, знання — за будь-яку ціну! Дитина з її проблемами відходить на другий план, навіть якщо ці проблеми пов'язані з тим-таки процесом навчання. Але ж саме в юності людина особливо гостро потребує піднесеного сприйняття світу, пошуків себе та справжнього сенсу життя і в цілому пошукової активності.

Передумови до пошукової поведінки, що з ними народжується людина, можуть надалі як розвинутися в процесі індивідуального розвитку людини, так і бути знищеними.

Низький рівень знань учня або нездатність виявити ці знання перед учителем можуть призвести до покарання поганою оцінкою та моральним засудженням. А методи покарання, замість того, щоб мобілізувати учня на більш інтенсивне навчання, остаточно його демобілізують, підривають віру у свої можливості, сподівання на поліпшення становища й призводять до ще більшого відставання, яке, у свою чергу, призводить до подальшого зниження оцінок. Знижується пошукова активність учня, що обумовлює появу нових невдач та формування замкнутого кола.

Найтяжчі наслідки пов'язані з установками, за яких причину безпорадності учень приписує своїм особистим якостям, як незмінним і таким, що однозначно впливають на всі форми життєдіяльності. Незалежно від того, з якої причини знижується успішність у школяра, позиція викладача відіграє вирішальну роль у подоланні цього відставання. Учитель, орієнтуючи дитину на цілком реальну мету особистого вдосконалення, тим самим зменшує кількість внутрішніх і зовнішніх конфліктів.

Однією з основних умов становлення особистості є серйозне ставлення до самого себе як до людини з самого раннього віку, а це неможливо без серйозного та поважного ставлення до дитини з боку авторитетних для неї дорослих, якими є шкільні вчителі. Тільки особистісно орієнтоване навчання дає можливість кожному учню реалізувати індивідуальні особливості, розвинути свою пошукову активність.

Педагогічна технологія "Створення ситуації успіху" допомагає долати труднощі, включає створення різноманітних видів радості, використання прийомів, за допомогою яких розгортається робота з різними категоріями учнів.

1.3. Умовний поділ усіх учнів на групи

"Надійні" — це школярі, які мають добрі здібності, працюють самостійно, сумлінно ставляться до своїх обов'язків, упевнені в собі. У класі такі діти почуваються спокійно, упевнено, захищено. Основа їх надійності — у постійному відчутті радості, що відбулася як результат усвідомлення ними своєї значущості в шкільному житті. Та хоча радість їх у чомусь буденна, проте постійна та глибока. Такі учні користуються авторитетом у класі та серед учителів. У роботі з ними потрібна спеціальна методика.

"Упевнені в собі" — здібності таких учнів можуть бути і вищими, ніж у "надійних", однак система їх роботи не настільки відлагоджена. Періоди успіху, злету змінюються розслабленням, спадом. Діти дуже емоційно реагують і на досягнення, і на невдачі. У класі викликають симпатію, однак вадами таких учнів, крім можливих збоїв у роботі, є швидке звикання до успіху, переростання впевненості в самовпевненість.

"Невпевнені" — це загалом успішні школярі, пізнавальні інтереси яких пов'язані, зазвичай, із навчанням. Вони більш-менш відповідально ставляться

до справи. Головна їх розпізнавальна риса — невпевненість у своїх силах. Причини цього можуть бути різні: занижена самооцінка, нестійкий настрій, складна психологічна атмосфера в сім'ї, епізодичні невдачі тощо. Найбільш хворобливо такі діти реагують на несправедливість учителів, на необ'єктивність оцінювання. Вибір прийомів роботи вчителя з учнем цієї категорії залежить і від особистості учня, і від рівня взаємин з учителем, і від конкретної ситуації.

Категорія учнів **"Зневірені"** — це переважно діти, які мають непогану підготовку, здібності. Однак після відчутної колись радості сподівань, що здійснилися, з різних причин втратили її. Причини відчаю можуть бути різноманітні. Серія невдач, безтактність педагога, ситуація в родині, в якій спочатку дитина займала місце загального улюбленця, а потім потрапила в ситуацію "попелюшки"

Категорія учнів **"Майже втрачені"** — це діти з великими прогалинами в знаннях, мають здібності різного рівня, але найчастіше — середнього або низького. Вони втратили надію на успіх, відкрито заявляють про своє небажання вчитися. У класі такі діти або стають зневаженими серед однолітків, дедалі більш замикаються в собі, або намагаються привернути увагу до себе грубістю, неадекватною поведінкою, особливо в підлітковому віці, який, як відомо, є найбільш сенситивним віком для становлення духовності людини. Підліток активно шукає себе у світі дорослих, пристосовується до нього, формує основу світогляду, життєвої позиції, характеру. Допомогти таким учням повернути втрачену радість, пізнати свою власну особистість, своє "Я", зрозуміти свої потреби, прагнення, мету, ідеал, навчити діставати насолоду від мистецтва слова, навчити дитину гармонізувати свої бажання — найскладніші завдання педагога, який працює з учнями цієї категорії.

1.4. Основні прийоми педагогічної технології «Створення ситуації успіху»

Надія на успіх живе в кожній людині. Але, на жаль, не кожна надія здійснюється, тому що успіх гарантований лише для тих, хто прикладає до його здійснення власні зусилля. Шляхи створення ситуації успіху різні, вони залежать від груп школярів, з якими працює вчитель. Допоможуть вести роботу у цьому напрямку, наблизити успіх до кожної дитини наступні прийоми:

Прийом **"Невтручання"** — максимальне надання самостійності у вирішенні проблеми.

"Холодний душ" — учителю не слід поспішати з поліпшенням оцінок, він не тільки не "поливає бальзамом" зачеплене самолюбство, але й трохи "підсипає солі" (за А.С.Макаренком).

"Анонсування" — спершу треба обговорити з учнем, що йому потрібно буде зробити, провести мовби репетицію майбутньої події. "Невпевненим" така попередня підготовка створить психологічну установку на можливий успіх, дасть упевненість у своїх власних силах.

"Гидке каченя" — прийом для "зневірених" учнів. Важливо вчасно побачити їхні позитивні якості, створити всі можливі умови для тих, кому так необхідно, щоб хтось повірив у них, допоміг удосконалитися.

Сенс прийому **"Емоційне заохочення"** у тому, щоб уселити в дитину віру в себе, похвалити за будь-що, навіть незначне; усмішкою, поглядом дати зрозуміти учню, що серце, душа вчителя розкриті для нього.

Похвала. Найпотужніший інструмент вчителя. А. Камю зазначав, що «для людини більше користі, коли відзначають її позитивні якості, ніж коли постійно вказують на її недоліки». Будь-яка людина, звісно, намагається відповідати своєму кращому образу.

Важливо уміти вербально створити правильний настрій, допомогти подолати невпевненість, закріпити емоцію позитиву, дозволити порадіти навіть незначному успіху. За що і як хвалити?

Хвалити за старання; хвалити дію, а не особистість; чітко визначати, за що хвалите; не перехвалити; хвалити не лише «улюбленців»; не протиставляти одного учня іншим, не порівнювати з іншими; підкріплювати вербальну похвалу невербальними проявами (усмішка, жест, дотик); використовувати «я – послання» («ти мене порадував», «я задоволена», «чудово! молодець! доволі вдало!», «мені дуже сподобалось»).

Як часто хвалити? Тут має спрацювати педагогічне чуття: одних хвалити частіше, іншим давати «перепочинок» від похвал, деякі діти потребують похвали лише за значні успіхи, а дехто повинен відчувати задоволення навіть від спроби здолати певні труднощі.

"Сходинок до успіху" — крок за кроком підніматися разом з учнем сходами знань. Учня пропонується обрати собі завдання самостійно. Зміст завдання має бути однаковим, а учні обирають об'єм, складність індивідуально, в парі чи групою виконати роботу, самостійно або з допомогою вчителя. Це також привчає адекватно визначати свої можливості, не пасувати перед вибором і здійснювати його свідомо.

"Емоційне блокування" — це обмеження розгортання образи, розчарування, втрати віри у власні сили. Треба допомогти учневі пересилити свою невдачу, знайти її причину, переорієнтувати його з песимістичної оцінки подій на оптимістичну.

"Стабілізація" — створення умов для того, щоб загальна позитивна реакція класу на діяльність учня не стала одноразовою, а, по можливості, часто повторювалась.

Кожна дитина бажає самоствердитись не лише в очах учителя, але й серед

однокласників. Можна за певні досягнення хвалити усім класом: аплодувати, промовити хором «Молодець!», показати усім разом схвальне «великий палець догори» тощо.

"Даю шанс" — спеціально підготовлена педагогом ситуація, за якої дитина дістає можливість неочікувано для самої себе розкрити власні можливості, здібності.

Прийом **"Сповідь"** — щире звернення до найкращих дитячих почуттів, розкриття перед учнем стану своєї душі. Однак цей прийом може дати очікуваний ефект лише в разі правильного прогнозування вчителем відповідної реакції учня.

Прийом **"Стеж за нами"** використовується для дітей з інтелектуальною занехаяністю, з лінощами думки. Сенс його полягає в тому, щоб дати можливість учню відчувати радість визнання в собі інтелектуальних сил.

"Емоційний сплеск" — це спроба дати емоційний заряд упевненості в тяжку для учня хвилину, нагадавши йому про його великі інтелектуальні можливості, звільнити від психологічної затисненості енергію, думку, знання.

Прийом **"Обмін ролями"** дає учням можливість проявити себе, наприклад, у ролі учителя, показує дітям, що вони здатні робити набагато більше, ніж від них очікують.

"Створення ситуації змагань" — завдання педагога — виявлення гідного "суперника" й утримання ситуації інтелектуально-творчого змагання під педагогічним контролем.

"Вибір адекватних стимулів" — стимул для роботи повинен бути привабливим для учнів, а при втраті своєї актуальності змінюватись. Портфоліо. Один із методів, який дає змогу учневі наочно бачити свої досягнення. Портфоліо може складатися з кількох розділів, як от: "Мої нагороди", "Мої досягнення", "Моя творчість", "Відгуки". Добре, якщо до

заповнення портфоліо долучається не тільки вчитель, а й батьки, однокласники.

"Допомога друга" — це вчасна допомога як з боку викладача, так і з боку учнів, що підтримує прагнення дитини стати на ноги, уселяє в неї впевненість у власні сили, у спроможність здолати труднощі. Можна застосувати завдання різного рівня складності. Цей прийом взято з диференційованого навчання. Мета - дозволити кожному учню виконати посильне завдання. При цьому "сильні" учні мають змогу виявити свою ерудицію, "середнячки" можуть відзначитись творчим підходом, "слабші" - показати, що встигають виконати своє завдання разом з рештою і не відстати.

Сутністю прийому **"Еврика"** є прагнення вчителя активізувати учнів нехай на маленьке, але власне відкриття відомих фактів, що спонукає їх мислити, відкривати для себе нове, розкривати красу процесу пізнання. Створити ситуацію, у якій кожен може виявити власні досягнення доступним способом. Наприклад, один краще малює, інший гарно співає або танцює, хтось уміє складати вірші, декому вдається акторське читання тощо. Головне - розкрити потенціал кожного учня.

Прийом **"Навмисна помилка"** активізує увагу учнів. Його рекомендується використовувати при перевірці знань.

Шляхи створення "ситуації успіху" різні, вони залежать від груп школярів, з якими працює вчитель.

1.5. Правила управління успіхом на уроці

Якщо після уроку в учня не залишилось питань, які хотілося б обговорити, посперечатися, пошукати рішення, то це означає, що, можливо, урок і дав користь, але залишив дітей байдужими до того, що на ньому відбувалося.

- Необґрунтована похвала, гіпертрофовані компліменти, випадкові оцінки нівелюють відчуття успіху. Слід уміти бачити реальні зміни, реальні зрушення й досягнення дітей, якими б малими вони не були, і вчасно підтримувати учня.
- Успіх починається з визнання дітьми права вчителя навчати. Авторитет, особистість учителя, його різнобічні достоїнства та інтереси є запорукою успіху учнів.
- Психологічний клімат, атмосфера життєрадісності, організація діяльності учнів на уроці, розумне поєднання репродуктивних і творчих методів.
- Очікування незвичайності, здатність учителя дивувати, привносити елемент романтичності відіграють важливу роль на уроці.
- Учитель повинен любити дітей і вміти це робити. Не можна, захоплюючись спілкуванням з одними дітьми, змушувати страждати інших.
- Учитель мусить знати і весь клас, і кожного окремо учня. Він має дуже багато знати про дітей, щоб навчитися в потрібну мить допомогти їм.
- Початок уроку – це той момент, від якого значною мірою залежить успіх всього уроку.
- Навчальний успіх дітей на 80% залежить від уміння вчителя задавати домашні завдання. Драма в тому, що діти й дорослі розмовляють різними мовами, вкладають різний сенс у слова, і домашні завдання без ретельного опрацювання того, що хотів би отримувати вчитель, яке завдання він ставить, нерідко викликає в дітей стан збентеженості, спонукаючи взагалі відмовитися від виконання домашніх завдань. Домашні завдання мають бути смачними, гарними, цікавими, творчими, нерідко практично зорієнтованими, оригінальними, доступними, різнорівневими, цікавими за формою, з урахуванням особливостей і здібностей дітей.

- Поруч із цифровою розгорнута тестова оцінка відіграє особливу роль у стимулюванні навчальної діяльності учнів.
- Ступінь захопленості учнів предметом виявляються в їхньому бажанні та готовності займатися ним після уроків.
- Учитель має навчатися залучати учнів до колективної пізнавальної діяльності.

РОЗДІЛ 2

Практична частина

2.1. Шляхи реалізації проблеми

Я зрозуміла, що в основі педагогічної технології «Створення ситуації успіху» лежить особистісно орієнтований підхід до процесу навчання та виховання дитини. Тому, ретельно готуючись до уроків, враховую не тільки своєрідність кожного класного колективу, але й психологію, вікові особливості, потенційні можливості кожного учня, знаходжу і стараюсь реалізувати на уроках такі методичні прийоми, які дають учням відчуття самостійності і творчої участі в процесі вивчення предмета. Намагаюся зробити кожен урок особливим, не схожим на попередній.

У процесі пошуків шляхів створення ситуації успіху переконалася, що використання інноваційних технологій на уроках набагато збільшує пізнавальну активність та самостійність учнів, мотивує потребу самовдосконалення. Елементи інноваційних технологій використовую на кожному уроці, бо вважаю, що це справа потрібна, цікава і перспективна.

Моїм учням подобається працювати в експертних та перехресних групах, у парах, проявляючи себе в таких видах діяльності, як інтелектуальна розминка, інтерв'ювання, «Редакційний кошик», «Коло ідей», «Мікрофон», «Дерево рішень», «Займи позицію». З цікавістю школярі працюють над створенням різних типів проектів:

- інформаційних («Іменник як частина мови», «Складне речення»);
- дослідницьких («Яке слово-«чемпіон» серед учнівських сленгізмів?»);
- творчих («Найсмачніша частина мови»).

Дають позитивні результати для створення ситуації успіху уроки узагальнення й систематизації знань. Їх особливість полягає в тому, що учні не тільки оперують уже відомими поняттями (правилами), фактами, але відкривають для себе нові зв'язки між ними, системність мовних одиниць. Ситуація успіху забезпечується також і тим, що учні протягом уроку мають можливість самі обирати завдання, звертатися до вчителя як до консультанта.

Щоб зацікавити дітей оволодінням різними розумовими операціями на таких уроках, використовую нестандартні форми їх проведення. Це уроки-творчі звіти, уроки-аукціони, уроки-програми передач «Іменник. Урок-студія», уроки-практикуми, уроки-ярмарки, уроки-подорожі «Граматичні категорії іменника. Урок-подорож», уроки-КВК «Іменник. Брейн-ринг», уроки-дослідження «Іменник. Загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Урок – дослідницька подорож» та інші.

2.2. Фрагмент уроку. Граматичні категорії іменника. Урок-подорож, 6 клас

Мета: закріпити вміння учнів розпізнавати іменники, визначати їхні граматичні ознаки роду, числа, відмінка; вчити правильно використовувати іменники в мовленні; розвивати мисленнєві дії аналізу, порівняння, систематизації й узагальнення, доведення й обґрунтування тощо.

Тип уроку: узагальнення та систематизація вивченого; урок-подорож.

Орієнтовна структура уроку

I. Організація учнів на навчальну діяльність.

II. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми, завдань уроку. Оголошення очікуваних результатів.

- Вам подобається подорожувати? Сьогодні ми з вами здійснимо подорож. Ми знову побуваємо у Королівстві граматики, але відвідаємо нове графство – графство Іменника. Щоб відбулася наша подорож, нам потрібно буде повторити все, що ми знаємо про іменник, а що забули – пригадати.

Заходить Листоноша.

- Чекайте! Вам надіслали лист з Королівства Граматики. Слухайте:

«Шановні діти! Ми, графиня Іменниковія і граф Іменниковіус, запрошуємо вас відвідати наші землі, побувати в різних містах, стати почесними громадянами графства Іменника. Сьогодні ви перебуваєте в містечку Всезнайко та за його межами. Щоб стати мешканцями цього міста, вам потрібно буде подолати чимало перешкод, показати свої знання, щоб на наступних уроках побувати в інших містах графства.

Ми бажаємо вам успіхів і залишаємо мапу подорожі».

III. Узагальнення та систематизація вивченого.

(Картки-підказки з різнорівневими завданнями. Складні завдання позначені червоним кольором, менш складні – синім, трохи легші – зеленим.)

Відкриваємо завдання мешканців містечка Всезнайко.

- Високий рівень – скласти зв'язну розповідь про іменник.
- Достатній – вибірковий диктант.

Виписати іменники

Пшениця, навідуватися, яблуко, зелений, він, літак, озеро, звернутися, військо, людина, самотійність, недовго, а, сто, простір, кожній, мрія.

- Середній – виписати з речень іменники.

Коли люди виконують якусь спільну роботу, вони мусять спілкуватися.

І в цьому їм допомагає мова. Найважливіші свої спостереження й висновки люди записують, переповідають іншим...

IV. Перевірка виконаного завдання.

- Ми вийшли з містечка Всезнайко й мандруємо далі. Наш шлях лежить через галявину Кмітливих. І тут на нас чекає блиц-опитування.

- Що називають іменники, які назви означають?
- Додати до іменників, що означають загальні назви, іменники-власні назви.

Місто, кінофільм, гори, композитор, письменник.

- Додати до іменників, що означають власні назви, іменники-загальні назви.

Київ, Дмитрик, Дніпро, Кобзар, «Кобзар».

- Мандруємо далі. Попереду в нас гори. Щоб їх подолати, час відпочити.
Музична пауза.
- Вмощуйтеся зручненько. Заплющте очі. Уявіть, що ви посеред казкової гарної лісової галявини. Вас обвіває легенький вітерець, голубить ніжне проміння сонця. Ви вдихаєте пахощі трав, відчуваєте легкість, мозок ваш ясніє, земля віддає вам силу. Ще мить – і ви здатні подолати нові вершини.

Перед вами дійсно вершина – вершина Пізнань. Щоб її подолати, потрібно:

1-й рівень.

Утворити від іменників збірні іменники й скласти твір-мініатюру «Золота осінь у діброві».

Гілка, промінь, корінь, комашка, листок.

2-й рівень.

Записати іменники у 2 колонки, ті, що вживаються в однині, й ті, що вживаються у множині.

3-й рівень.

Утворити від іменників форму множини.

Висновок

- Як утворюється множина?
- Які іменники називають збірними? В якому числі вживаються?

V. Підсумок уроку

VI. Виставлення оцінок

VII. Домашнє завдання

1-й рівень. Скласти невеличку розповідь про подорож, висловити свої враження.

2-й рівень. Підібрати 4 приклади на позначення різних родів іменників.

3-й рівень. Вправа з підручника.

Беручи до уваги педагогічну технологію «Створення ситуації успіху» за А. Белкіним, визначила для себе головні вектори, які, на мій погляд, є неодмінними складовими створення ситуації успіху на уроці.

2.3. Створення емоційно-актуального фону уроку та формування психологічної установки на діяльність

Установка – одна із найвагоміших рушійних сил уроку. Починаю із забезпечення емоційної готовності, з формування психологічної установки – проблемного питання, комунікативної розминки, обміну побажаннями тощо. У разі виникнення негативної установки учні намагаються уникнути спілкування і взаємодії з учителем, на уроці панує байдужість. Тому цьому приділяю велику увагу. Наприклад, вступне слово вчителя на уроці мови при вивченні теми «Іменник як частина мови»: «До найкоштовніших надбань кожного народу належить мова. Мова – найбільший духовний скарб, у якому народ виявляє себе творцем, передає нащадкам свій досвід і мудрість, перемоги і славу, культуру і традиції, думи та сподівання. Нас оточує безмежний світ предметів. Людина пізнає ці предмети і, безумовно, їх називає. Випередити цю частину мови за кількістю слів неспроможна жодна частина мови. У найбільшому 11-томному «Словнику української мови» нараховується близько 135000 слів. Її кількість становить у словнику майже половину. Дієслів, порівняно з нею, удвічі менше. Назву цієї частини мови почали вживати з 1873 року. Правопис 1926 року називає її *речівником*». Або при вивченні теми «Категорія роду іменників»: «Терміни «чоловічий», «жіночий», «середній» рід дісталися нам у спадок з V ст. до н.е. Філософ Протагор запропонував поділити всі імена на 3 роди: *чоловічий, жіночий та речовий*. Пізніше Арістотель *речовий* замінив на *середній*».

2.4. Чітке формулювання теми уроку

Тема уроку може містити певну проблему й визначати його цілі, завдання, тип та структуру. Наприклад:

- «Лови помилку!»;
- «Сходження до мовного ідеалу»;
- «Глибини українського правопису»;
- «Як народжується фразеологізм?»

Уже саме формулювання теми викликає багато запитань, спонукає до роздумів, пошуку, дослідження.

2.5. Визначення цілей та завдань, спрямованих на розвиток пізнавальних та творчих здібностей учнів

При визначенні цілей уроку враховую те, що є, на мою думку, найголовнішою умовою оновлення навчально-виховного процесу. Це гуманістичність. Тому намагаюсь оперувати словами «спонукати», «сприяти», «допомогти», «забезпечити» тощо (замість звичних «навчити», «розвивати», «формувати», «виховувати»). Враховуючи вікові особливості дітей, намагаюсь не просто примусити їх працювати, а відшукати шляхи їх зацікавленості. Так, при опрацюванні правопису слів іншомовного походження, знаючи, що учні вивчають англійську мову, ніби між іншим кажу, що з англійською мовою українці знайомі ще з дитинства. Для п'ятикласників таке повідомлення сенсаційне. Підсилюється враження, коли називаю низку слів англійського походження.

Безліч несподіванок створюю при вивченні частин мови. Наприклад, на одному з уроків у 6 класі, на якому вивчається займенник, можна запропонувати таке завдання: скласти речення з самих займенників. Для учнів завдання важке. Вони роблять висновок, що таке речення скласти

неможливо. І тут пропоную записати: «Я ніколи й нікому, ніде й нічого, але якщо я де-небудь, коли-небудь й що-небудь, то що тут такого. Таке речення – цікава несподіванка.

Акцентую увагу на тому, що навчання рідної мови повинно бути тісно пов'язано з практичною спрямованістю, на яку орієнтують концепції мовної освіти, чинні програми з української мови. Тому намагаюся створити такі умови на уроці, які б сприяли бажанню дітей висловлюватися, взаємодіяти із співрозмовником. Проблеми вирішую за допомогою ситуативних завдань. Саме вони стимулюють мислення учнів, підвищують розумову активність і розширюють можливості практичного застосування своїх навичок.

2.6. Мотивація

Мета цього етапу уроку – сфокусувати увагу на проблемі й викликати інтерес до теми. Учень повинен усвідомлювати, що і для чого він робитиме на уроці. Це може бути коротка розповідь учителя, бесіда, демонстрування наочності, проблемна ситуація тощо.

Після підбиття підсумків цього етапу представляю тему уроку. Можна, навпаки, оголосивши тему, дати можливість учням самостійно з'ясувати, для чого їм потрібно вивчати той чи інший матеріал. Ще ефективніше спрацює фраза: «Допоможіть мені, будь ласка, з'ясувати, для чого вам потрібно вивчати ...». Іноді вичерпну відповідь на це запитання отримую наприкінці уроку, після вивчення теми, отримання нових знань, вироблення вмінь і навичок.

2.7. Ефективність методів, за допомогою яких реалізуються цілі уроку

Основні правила, якими керуюсь при доборі методів і прийомів:

- Спрямовую зусилля на те, щоб кожна дитина була повноцінним, творчим суб'єктом діяльності, відчувала свою самодостатність і неповторність.
- Довіряю учням, стимулюю ініціативність, створюю ситуацію успіху для кожного вихованця.
- Виконую роль консультанта, радника.
- Не навчаю, а створюю ситуації для навчання.
- Дивую учнів, адже ніщо так не стимулює роботу мозку, як цікаве, незвичайне.
- Не забуваю: ніщо так не запам'ятовує учень, як помилку вчителя. Помиляюсь (*особливо при вивченні складної теми*).

2.8. Підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку

Рефлексія – найважливіший етап особистісно орієнтованого уроку. Учні запитують, інтерпретують, застосовують, сперечаються, змінюють та поширюють набуті знання, роблять огляд ідей, що були відкриті ними. Найчастіше на цьому етапі використовую методи «Мікрофон», «Прес», «Незакінчене речення».

Приклади застосування поданих методів при вивченні теми «Іменник як частина мови».

Метод «Незакінчене речення».

Назвіть іменники, якими можна замінити подані визначення:

- Той, хто доповідає - ...
- Той, хто спостерігає - ...

- Той, хто сухає - ...
- Той, хто читає - ... або

Доповніть тлумачення слів. Доведіть, що це істоти:

- Копач – той, хто...
- Визволитель – той, хто...
- Пекар – той, хто ...

Метод «Мікрофон».

Завдання:

- Назвіть іменники жіночого роду, що означають назви предметів у вашому портфелі (книга, ручка, гумка, лінійка).
- Що ви чуєте, ідучи до школи? (стукіт, шум, крик, тиша).
- Які іменники живуть тільки взимку? (сніг, мороз, лід, ожеледиця)
- Які іменники допомагають вам вчитися? (уважність, охайність, упевненість, пам'ять)
- Які іменники заважають вам працювати на уроці? (лінь, байдужість, неуважність)

2.9. Домашнє завдання

В умовах особистісно орієнтованого навчання дотримуюсь таких вимог:

- Домашнє завдання поєдную зі змістом, цілями та завданнями уроку.
- Обов'язковими є вибіркові та індивідуальні завдання.
- Не перевантажую учнів.
- Керуюсь принципом доступності.

У своїй роботі стараюсь дотримуватися педагогічного кредо: справжній педагог повинен любити те, чого навчає, і тих, кого навчає.

Створюю доброзичливу, творчу атмосферу співпраці вчителя й учнів, в якій вони є першовідкривачами всіх таємниць світу, а вчитель – мудрим спрямовувачем їхніх творчих пошуків.

2.10. Аналіз результативності.

Після спостережень за навчальним процесом я отримала результати, які відобразила в «Діаграмі навчання» (Рис. 2.10.1.).

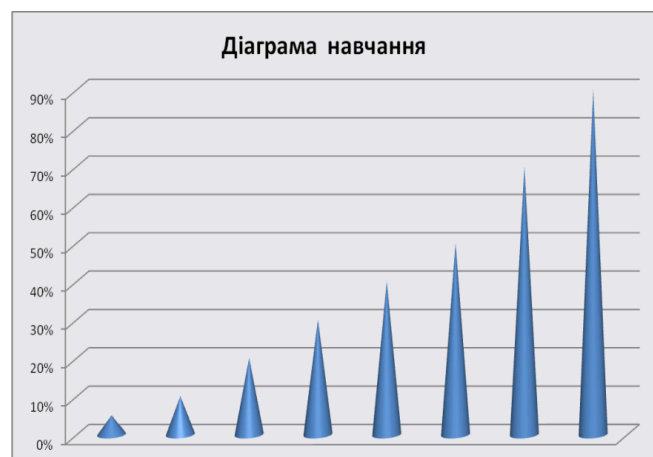

Рис. 2.10.1. Аналіз результативності

- Слухання – 5 %
- Читання – 10 %
- Вербальне сприйняття – 20 %
- Демонстрування – 30 %
- Демонстрування з поясненням – 40 %
- Групові дискусії – 50 %
- Вправи. Самостійне, активне навчання – 70 %
- Навчання інших, негайне застосування – 90 %

Отже, з «Діаграми навчання» видно, що найнижчих результатів можна досягти за умов пасивного засвоєння навчального матеріалу (лекція, читання), а найвищих - активного (дискусійні групи, практика через дію, навчання інших чи негайне застосування).

Таким чином, *за результатами спостережень можу зробити висновок:*

- Створення ситуації успіху *сприяє зростанню* активності учнів на уроці, що робить навчання особистісно орієнтованим; з'являється інтерес до предмета.
- *Розвиваються вміння* аргументувати свою думку, аналізувати мовні явища та художній твір, висловлюватись логічно і зв'язно, вдосконалюються мовленнєві й читацькі вміння та навички.
- Учні *вчать*ся використовувати різноманітну довідкову літературу.
- *Активізується* участь школярів у різних конкурсах (Міжнародний конкурс з української мови ім. П. Яцика – Айзенберг Євген, Шпортіло Євгенія, призери Всеукраїнської українознавчої гри «Соняшник», інтелектуальної гри «Розумовський» - Іванов Максим, Горецький Микита, Калина Нікіта, Вітюк Денис, Содома Тетяна, Шелякіна Марія).
- *З'являється впевненість* під час виступів, захисту робіт МАН (Кузуб Валерія, Шпортіло Євгенія, Кулібаба Олександра, Пронь Яна).
- На міських олімпіадах з української мови та літератури учні посідали призові місця (Панасицька Олександра, Айзенберг Євген, Беленок Анастасія, Костик Наталія, Вець Анна).

Але найважливішим показником результативності роботи, на мою думку, є використання учнями власного потенціалу в житті, бо «покликання допомагає визволити в собі людину – але треба ще, аби людина могла дати волю своєму покликанню» (А. де Сент-Екзюпері).

2.11. Цикл уроків із застосуванням педагогічної технології «Створення ситуації успіху»

2.11.1. Урок української мови із застосуванням педагогічної технології «Створення ситуації успіху». Українська мова, 9 клас

Тема: Складнопідрядне речення. Урок-подорож «Сім чудес України»

Мета: систематизувати знання за темою; удосконалити навички складання схем до речень; розвивати пунктуаційні вміння; виховувати любов до рідного краю.

Тип уроку: узагальнення та систематизація вивченого

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Повідомлення теми та мети уроку.

Відомий український поет В. Симоненко стверджував, що Україна – це диво. І, дійсно, наша країна найчарівніша. Її краєвиди надихають кожного і наповнюють серце поезією.

Навесні 2007 року українці обирали найяскравіші дива країни. Більшістю голосів визначили найкращі: від 21 серпня 2007 року Україна офіційно має свої «Сім чудес».

Сьогодні на уроці ми помандруємо до них. (анонсування)

III. Узагальнення та систематизація вивченого.

1. Актуалізація опорних знань. (анонсування)

Інтегрована гра «ТАК – НІ» (щоб пригадати теоретичний матеріал про СПР, пограємо в «ТАК – НІ»).

1. Складним називають речення, у якому наявні 2 підмети та 2 присудки.
2. Частини СПР синтаксично рівноправні.
3. СПР складається з головної та підрядної частини.
4. Підрядне речення у складі СПР може бути лише одне.
5. Головна і підрядна частини можуть з'єднуватися сполучниками підрядності та сполучними словами.
6. За значенням СПР поділяються на три види: з підрядними означальними, з'ясувальними та обставинними.
7. Підрядна частина пояснює дієслово в головному реченні.
8. Якщо між частина сполучника **так що** у СПР поставити кому, то утворимо СПР з підрядним міри та ступеня.
9. Підрядна означальна частина речення стоїть після означуваного нею слова.
10. Частки **б, би** можуть допомогти у визначенні підрядного речення причини.
11. Підрядна частина поєднується з головною за допомогою **лише** сполучника **так що** у СПР з підрядним міри і ступеня.

(Взаємоперевірка). Перевірка учителем.

2. Мовні обрахунки. Софія Київська (учитель зачитує текст про пам'ятку. Потрібно відгадати, що це) (анонсування, мобілізація активності, персональна винятковість)

Це одне з українських чудес є найбільш вцілілою пам'яткою з часів Русі. Досі точаться суперечки з приводу справжнього її віку. Але офіційно стверджено, що побудовано її при Ярославі Мудрому 1037 року на місці

перемоги над печенігами. У її стінах велося літописання, були створені перші відомі на Русі бібліотека та школа.

Отже, це Софія Київська (Додаток А). Мовні обрахунки. Робота з текстом. Роздати дидактичний матеріал до блоку уроку (Додаток Б)

Завдання:

- прочитати текст вголос;
- виписати з тексту тільки складнопідрядні речення;
- накреслити до них схеми.

(Листочки із виконаними завданнями здати).

3. Визначити вид підрядних речень. Києво-Печерська лавра (Додаток В)

Розташована ця пам'ятка на правому березі Дніпра у самому серці Києва, займаючи два пагорби, які розділені улоговиною. Засновником її став Антоній Преподобний. Якщо вірити легенді, то за кілька століть до заснування цієї пам'ятки місце, на якому вона розташована, відвідав святий апостол Андрій Первозваний. Він, поставивши на одному з пагорбів хрест, передрік, що тут з часом буде засноване місто з безліччю церков.

Отже, це Києво-Печерська лавра.

Завдання:

- визначити вид підрядних речень (Додаток Г)

(Аркуші здати. Перевірити з дошкою).

4. Творче конструювання. Хотин (Додаток Д)

На території цієї пам'ятки зберігся колодязь глибиною у 62 метри. Воду можна брати і нині. Говорять, що вона смачна. 1621 року тут відбувся найзнаменитіший бій, що став символом козацької звитяги, адже турецька армада на той час вважалася найсильнішою у світі. Тут був розміщений справжній турецький гарем, у якому, за легендою, тримали 30 дівчат. На

території цієї пам'ятки знімалися художні фільми «Тарас Бульба», «Три мушкетери», «Чорна стріла», «Захар Беркут». На сході височіє Східна вежа, або вежа Смертників. З неї скидали засуджених на смерть.

Отже, це Хотинська фортеця.

Завдання:

- перебудувати пари простих речень на складнопідрядні, які б відповідали схемам (Додаток Д)

5. Сейф мовних знань. Софіївка (Додаток Е)

Через жіночі чари і пристрасті графа, а також працю садівників, архітекторів і тисяч безвісних селян – з'явилося це диво. Воно названо на честь дружини графа – красуні-гречанки. А подароване їй було у день її янгола в травні 1802 року.

Завдання:

- Проаналізувавши матеріал, заповнити таблицю так, щоб
 1. СПР з під'ядними міри і ступеня
 2. СПР з під'ядними з'ясувальним і причини
 3. СПР з підрядними з'ясувальними і означальними
 4. Просте речення.
- Підставте під номери речень літери і з'ясуєте ім'я відомого польського історика, автора книги «Історія прекрасної бітинки. Софія Потоцька» (Єжи Лоек) (Додаток Є)

5. Синтаксична естафета. Кам'янець-Подільський (Додаток Ж)

Було це 1620 року. Осман II зайнявши Хотин, кинув погляд і на це диво. Переправивши своє 200-тисячне військо через води Дністра, підійшов упритул. Красива неприступність цього дива глибоко вразила правителя. Оглянув султан височезні стіни та ще й скелі довкола і замислився.

- Хто побудував це диво? – запитав.

- Аллах побудував, - відповіли яничари.
- Якщо Аллах побудував, тільки Аллах зможе взяти!

Промовивши такі слова, Осман II дав наказ своєму війську повертати назад. Так розповідає легенда.

Завдання (Додаток 3):

- Розставити розділові знаки.
- Визначити головні члени речення.
- Дати характеристику складному реченню.
- Накреслити схему

(Роботу можна виконувати в парі або командою)

IV. Підсумки. Оцінювання. (персональна винятковість, висока оцінка деталей).

V. Домашнє завдання. Розробити завдання за темою «Складнопідрядне речення» до нерозглянутих «чудес України» Хортиця та Херсонес Таврійський.

Тема: Лінгвогра. Синтаксис складного речення

Мета: систематизувати й узагальнити вивчений матеріал за темою «Складне речення», а саме складносурядне, складнопідрядне та безсполучникове; з'ясувати рівень засвоєння знань; удосконалювати вміння застосовувати здобуті теоретичні знання на практиці, навички самостійної роботи та роботи в парах, пунктуаційні та орфографічні навички.

Тип уроку: комбінований

Форма проведення : лінгвістична гра

Хід уроку

I. Вступне слово.

Зачитати епіграф до уроку.

Життя – це гра з постійною зміною правил.

Дітей треба навчити жити в зміні правил.

Анатолій Гін

Сьогоднішній урок проведемо у формі л і н г в о г р и. Це допоможе нам удосконалити вміння застосовувати на практиці набуті знання, і тому на 45 хвилин ви перетворитесь на лінгвістів (науковців, які досліджують мову).

Предметом вашого дослідження стане **синтаксис складного речення**.

II. Проведення гри

Метою гри СЕЙФ МОВНИХ ЗНАНЬ є перевірка набутих теоретичних знань за темою, їх закріплення.

Модель. На кожную парту 0,5 аркуша з таблицею. Її потрібно заповнити номерами правильних відповідей і визначити КОД.

Код

Ключ

Визначте правильне твердження. Робота в парах.

1. Складним називається речення, у якому наявні 2 підмети і 2 присудки.
2. Частини складносурядного речення синтаксично рівноправні між собою.
3. Складнопідрядні речення можуть мати підрядну частину означальну, з'ясувальну, обставинну.
4. Підрядних частин може бути одна, дві або більше.
5. Між простими реченнями у складносурядному завжди ставиться кома.
6. Серед складнопідрядних речень з кількома підрядними розрізняють речення з однорідною, неоднорідною та поступовою підрядністю.
7. У безсполучниковому реченні частини поєднані лише за змістом та інтонаційно, без допомоги сполучників і сполучних слів.

8. За характером змістових відношень між частинами безсполучникові речення поділяються на 2 групи: з однорідними частинами і неоднорідними частинами.

9. Якщо наступна частина виражає причину того, про що йдеться в попередній, між частинами безсполучникового речення ставлять тире.

Літери 1 - к 2 - г 3 - о 4 - н 5 - о 6 - ш 7 - т 8 - а 9 - і

Під вписані у таблицю номери підставте літери і ви дізнаєтесь, як перекладається на тюркську мову слово «гнати» (Гонта)

● Наступна гра МОВНІ ОБРАХУНКИ

Мета: створити умови для практичного засвоєння вивчених теоретичних понять, формувати навички швидкого і якісного мовного аналізу.

Модель: 3 команди одержують друкований текст, у якому потрібно обрахувати кількість:

- 1 команда – складносурядних речень
- 2 команда – складнопідрядних речень
- 3 команда – безсполучникових речень

Зачитати відповіді, довести правильність твердження (визначити граматичні основи, наявність сполучника або відсутність, схема)

Текст. Сонце вставало рано-рано, як це можливо тільки влітку. Задовго до його появи палахкотіли хмарки соковитим гарячим сонцем. Віяло з Дніпра свіжістю лісів та лук; пахло смолою, листям, квітами і травами. Від подиху вітру розсипалися дніпровною брижею срібні порошинки іскор. Прибита росою курява оксамитом укривала дорогу, і в прозорому, наче вимитому повітрі яскраво вирізьблювалося листя сріблястих тополь.

Десь протягло співали півні і долітали журливі співи галівників.

З гуркотом і рипінням розкрилася міська брама – потяглися на базар строкаті вози з городиною, діжками меду, сала, масла, солоної риби та іншої ситої їжі.

Засновигали колінкуватими вуличками баби з глеками молока, сапетами яблук та цебрами холодної криничної води. Прокидалося місто.

- Творче конструювання

З поданих речень утворіть складнопідрядні речення з кількома підрядними.

1 ряд. Слід зупинитися і відповісти на запитання перехожого. Ти дуже поспішаєш. У тебе зовсім немає часу.

2 ряд. Не говори і не смійся дуже голосно. Ти йдеш вулицею. Навколо тебе люди.

3 ряд. Попереджай батьків про запізнення. Вони не хвилювались. Їм не довелося розшукувати тебе по знайомих.

Перебудуйте складносурядні речення на безсполучникові.

1 ряд. Щастя твоє летить, і радість твоя розгорнула крила, і погожий день обіймає по-батьківському.

2 ряд. Час зупинився, застиг, та ось краплини гойднулися невблаганно донизу, зникаючи одна по одній.

3 ряд. Романтизм згодом виявився би, і zostалися б лише розум та поезія.

Перебудуйте складнопідрядні речення на безсполучникові.

1 ряд. Принагідно зауважу, що професія журналіста нагадує кравецьку.

2 ряд. Оглядаюсь я і бачу, що від зупинки віддаляється гурт незнайомців.

3 ряд. Повернулися ми швидко, бо книгарня виявилася зачиненою.

Перебудуйте безсполучникові речення на складносурядні чи на складнопідрядні.

1 ряд. Літа ніколи не повертаються до людини – людина завжди повертається до своїх літ.

2 ряд. Хлопці і купалися, і дрімали: сонце все ще високо стояло.

3 ряд. Реве та стогне Дніпр широкий, сердитий вітер завива.

Для того, щоб зекономити час, кожна парта виконує одне завдання. Роботу потрібно захистити. Тільки тоді завдання вважається виконаним.

- ЛІНГВОКОМАНДА

Модель: кожна команда одержує по 10 речень. Аркуш, починаючи з першої парти, переходить від гравця до гравця. Кожен повинен визначити вид складнопідрядного речення. Обираєте те речення, в якому чітко можете визначити вид (можлива допомога сусіда) . Виконувати завдання потрібно не тільки швидко, а й якісно.

1. Розкажи ж ти нам, Степане, про свою долю, бо й я так гуляв колись в турецькій неволі.
 2. Що з того буде, Святий знає.
 3. А мене, мої сестрички, за те не впустила, що цареві московському коня напоїла в Батурині.
 4. Сховай тільки в полі, щоб ніхто не знав, не бачив моєї долі...
 5. Сховалось у серці лихо, як звір у темній гаї.
 6. Хоча воно вже й піросло, та все ж таки треба коло його піклуватись.
 7. Ходім, лишень, в малу хату, поки випрягає воли батько.
 8. Якби взяли і всю мізерію з собою, дідами крадене добро, тойді оставсь би сиротою з святими горами Дніпро!
 9. Там бояться, лякаються, де й страху не буде.
 10. Я так її люблю, мою Україну убогу, що прокляну святого Бога, за неї душу погублю!
- Яких підрядних не було у переліку?

- Визначте «зайве»

У кожному завданні визначити «зайве» речення. Розставити пропущені знаки

1 ряд(команда).

1. А Час летів, немов на крилах__ і, мов сон, життя минало.
 Б Пізнайте істину__ і вона порятує вас.
 В Тихо дощ осінній розсипає бісер__ сірий день у людях проростає в сон.
2. А Ця подорож неждана__ як грім на сніжній рівнині.
 Б Це було__ як співав соловей над рікою.
 В Моєму серцю снишся ти__ як морю сняться урагани.

2 ряд (команда).

1. А Вогкі дрова довго не займались, шипіли, пускаючи слину__ вогнище ледь тліло.
 Б І Сергій розумів__ скрізь чоловік має лишатися чоловіком.
 В На кухні стало тихо__ лиш брязкали ложки.
2. А Тільки коники сюрчать__ та перепел підпадьомкує.
 Б А літо йде полями і гаями__ і вітер віє__ і цвіте блакить.

3 ряд (команда).

1. А У гаю__ де кує зозуля__ свято весни вповні.
 Б Чекай мене біля ставу__ де кує зозуля.
 В Виглядатиму тебе__ де кує зозуля.
2. А Задощило__ і фільмування довелося припинити.
 Б За лісом сонце сходило__ і розсіювалося біле плетиво хмар.
 В Шумить__ і шепче__ і тривожить зрадливий дощ із-за кутка.

● ЛІНГВОЕСТАФЕТА

Мета: створити умови для повторення і закріплення знань; аналізувати мовний матеріал.

Модель: 3 команди. Кожен ряд одержує аркуш з певною кількістю різнотипних завдань.

1 парта. Розставити розділові знаки.

2 парта. Визначити головні і другорядні члени речення.

3 парта. Дати характеристику складного речення.

4 парта. Схема.

Речення.

1 ряд. Земля загорнулась в темний серпанок щільніше мовчить а море
лютує реве скаженіє.

2 ряд. Стихла пісня тихо стало над селом.

3 ряд. Коли зійшов місяць море простелило йому під ноги золотий килим.

● ЛІНГВОРЕДАКТОР

Мета: прищепити навички літературного редагування, уміння глибоко осмислювати чуже мовлення і швидко орієнтуватися в завданні.

Модель: пропонуються тексти з численними помилками. Завдання полягатиме в тому, щоб знайти і виправити ці помилки.

1 ряд. Нам кажиця що скло було завжди – про те це нетак. Якось багато століття тому на зад по пісчаному берегу морякі обложили багата брилами соди.

2 ряд. В ранці на місьці вогнища вони знайшли каміньчики –капельки і це було перше скло.

3 ряд. Відомо що напочатку Другого тисячелітя в Київі з цвітного скла виробляли склні прекраси – які стоїли дорошче від бріліантів.

III. Підсумки. Оцінювання

IV. Домашнє завдання

ВИСНОВКИ

Отже, сьогодні головний стратегічний напрям розвитку світової та вітчизняної освіти лежить в площині вирішення проблем розвитку особистості учня та вчителя, технологізації цього процесу. Принципи демократизації та гуманізації освітнього процесу дають змогу вчителю шукати власних шляхів розв'язання навчально – виховних завдань. Ситуація успіху направлена на те, щоб учень із пасивного об'єкта став суб'єктом, творцем навчальної діяльності. Переживши почуття успіху, учень захоче його повторити. Тоді він почне самостійно шукати шляхи досягнення кращих результатів у навчанні. Це дасть йому впевненість у власних силах, позитивно вплине на взаємини з оточуючими. Таким чином, сформується стійка потреба у самоосвіті.

Ситуація успіху стає дієвим засобом активізації пізнавальної діяльності учнів, коли вона створюється на всіх етапах навчального процесу та в позаурочній роботі.

Ситуація успіху – тонкий психолого-педагогічний інструмент. Ним повинен володіти кожен педагог, але для цього потрібно добре знати індивідуальні та психологічні особливості учнів, уміти доречно використовувати різноманітні педагогічні прийоми, бути добре обізнаним із педагогічною спадщиною видатних педагогів-гуманістів, і в першу чергу, спадщиною В.Сухомлинського.

У методичній розробці було виконано поставленні завдання, а саме: вивчено технології організації групової навчальної діяльності в гімназії; досліджено педагогічну технологію «створення ситуації успіху» та її вплив на педагогічну систему; практично розроблено методику проведення даної технології традиційним і нетрадиційним вирішенням.

Отже, ефективність навчального процесу багато в чому залежить від умінь вчителя правильно організувати урок і грамотно вибрати ту чи іншу форму проведення заняття. Нетрадиційні форми проведення уроків дають можливість

не тільки підняти інтерес учнів до предмету, що вивчається, але і розвивати їх творчу самостійність, навчати роботі з різними джерелами знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как ее создать: книга для учителя.- М.: Просвещение, 1991.-176 с.
2. Бех І. Д. Педагогіка успіху: виховні втрати та їх подолання / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2004. - №4. – С.5-15.
3. Біл Ньюмен. 10 фантастичних засобів добитися успіху. – 2007. – 112с.
4. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 2-е, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
5. Гришина Т. В. Освітня технологія як професійний пріоритет учителя. – Х.: вид. група «Основа», 2003.
6. Десятченко Н. Моделі сучасних уроків// Завуч, - 2002 – № 35.
7. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Н.П.Наволокова. Х.: група «Основа», 2011. – 176 с.
8. Єрмаков І. Г. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для ХХІ століття, кроки до компетентності та інтеграції в суспільство / Єрмаков І. Г. // Наук.-метод. збірник. – К.:Контекст, 2000.
9. Єфімова І. «Педагогічна технологія «Створення ситуації успіху» інтерактивні методики перевірки знань / І. Єфімова // Укр. мова і літ. в школі. – 2009. - №20. – 22 с.
10. Лутошкін Л.М. Емоційне життя дитячого колективу. – М.: Знание, 1996.
11. Мистецтво життєтворчості. Т. 2. – К., 1997. – С. 89-100
12. Наволокова Н. П. Практична педагогіка. 99 схем і таблиць/ Н.П. Наволокова, В. М. Андрєєва. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 117 с.

13. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / Упорядники: Андреева В. М., Григораці В. В., - Х.: вид. група «Основа», 2006.
14. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М.Пехота, О.М.Любарська та ін.; за ред.О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2004.- 256 с.
15. Селевко Г.К. Сучасні освітні технології: Навч. посіб. – М.: Народна освіта, 1998.
16. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – Х.: ви
17. Сиротенко Г. О. Шляхи оновлення освіти. Науково-методичний аспект: Інформаційно- методичний збірник. – Х.: вид. група «Основа», 2003.
18. Ситченко А.Л. Педагогічні технології на уроках літератури // Дивослово. – 2002. - №10.
19. Сухомлинський В. А. Сердце отдаю детям/ В.А.Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1988. – 272 с.
20. Ткачук Л. Педагогічні технології створення ситуації успіху в навчанні мови у школярів / Лариса Ткачук // Школа. – 2006. - №6. – С. 37-39
21. Токмань Г. Сучасні навчальні технології та методи на уроках української літератури // Дивослово. – 2002. - №10.
22. Ушинський К. Д. Избранные педагогические сочинения. М.: Педагогика, 1974. – 569 с.

Додаток А

Урок-подорож «Сім чудес України». Софія Київська

СОФІЯ КИЇВСЬКА

СОФІЯ КИЇВСЬКА

- **Мовні обрахунки**

Дивне відчуття охоплює того, хто переступає поріг славетної Софії Київської.

Деся поза стінами залишається гомінливе сьогодніня. Віки розступаються, бо постає далеке минуле... Софійський собор – всесвітньо відома пам'ятка архітектури XI століття. Будівничим Св.Софії літописці називають великого київського князя Ярослава Мудрого. Джерела свідчать, що в цій справі Ярослав завершив починання свого батька Володимира – хрестителя Русі. Собор, що був побудований на честь Премудрості Божої, за задумом творців, мав утверджувати на Русі християнство. Упродовж сторіч Софія Київська була найголовнішою святынею Русі-України. Собор відіграв роль духовного, політичного та культурного центру, оскільки був головним храмом держави.

тації до уроку

завдання «Мовні обрахунки»

Додаток Б

офія Київська»

цінка _____

☛ Мовні обрахунки (Виписати складнопідрядні речення, накреслити до них схеми)

Дивне відчуття охоплює того, хто переступає поріг славетної Софії Київської. Деся поза стінами залишається гомінливе сьогодніня. Віки розступаються, бо постає далеке минуле... Софійський собор – всесвітньо відома пам'ятка архітектури XI століття. Будівничим Св. Софії літописці називають великого київського князя Ярослава Мудрого. Джерела свідчать, що в цій справі Ярослав завершив починання свого батька Володимира –

Дидактичний матеріал до блоку уроку «Києво-Печерська лавра»

Прізвище, ім'я _____ Оцінка _____

КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА (визначити вид підрядних речень)

“Повість минулих літ” розповідає, що подвижник Антоній, повернувшись до Києва зі Святого Афону, довго ходив по монастирях рідної землі. _____

Аби знайти умиротворення своїй душі, вирішив усамітнитися в давній печері біля княжого села Берестове.

Києво-Печерська лавра – православний монастир, який був заснований 1051 року монахами Антонієм і Феодосієм.

Чутки про ченця-самітника поступово поширювалися по всьому Києву, так що до Антонія почали приходити прості люди і не тільки.

До нього стали приєднуватися однодумці, яких Антоній постригав у ченці. _____

Коли кількість братії досягла 12 осіб, Антоній поставив ігуменом Варлама.

Сам переселився на сусідній пагорб, щоб викопати в ньому нову печеру.

Так виникли печери, які згодом назвали Ближніми і Дальніми.

Як тільки число братії сягло 100 осіб, князь Ізяслав подарував ченцям гору над печерами. _____

Згодом тут, на пагорбах, було збудовано першу дерев'яну церкву.

Життя засновників Києво-Печерського монастиря сприймалося як моральний подвиг, адже вони відвернулися від мирських спокус.

Додаток Д

Урок-подорож «Сім чудес України». Хотинська фортеця

ХОТИНСЬКА ФОРТЕЦЯ

ХОТИНСЬКА ФОРТЕЦЯ

• **Творче конструювання**

1. Хотинська фортеця... Вона пережила століття.

4. Можна копнути на 8 метрів углиб землі і на 11 століть углиб історії. Знайдемо дерев'яну Хотинську фортецю. Вона передувала кам'яній.
(Якщо), [то], (яка).

5. Перша кам'яна фортеця була розташована на самому місці. Сьогодні там стоїть Північна вежа.
[], (де).

айда до уроку

творче конструювання»

творче конструювання»

Додаток Е

“СОФІЇВКА”

“СОФІЇВКА”

1. “Софіївка”, яку називають “Уманським дивом”, знаходиться в стародавньому українському місті Умань. 2. “Софіївка” нагадує своєрідну галерею картин, яку створили людина і природа. 3. Вони настільки майстерні, що важко визначити, кому з них двоє творців належить першість. 4. Цей настронуд мальовничий куточок називають казковим, тому що тут усе поєднане, вишукане. 5. “Софіївка” чудова за будь-якої пори року. 6. І тоді, коли вона у весняному північній запорошена рожево-білими пелюстками. 7. І золоті осінні, коли падає жовто-рожеве листя.

8. Усі, хто бував у парку, захоплювалися його красою, оригінальністю, художньою довершеністю, адже жодна з них не схожа на іншу.

9. Дивлячись на цю неземну красу, важко уявити, що колись тут стримів лише лисий пагорб, поблизу якого протікала річка Камінка.

аїни». «Софіївка»

йда до уроку

Сейф мовних знань»

Додаток Є

Дидактичний матеріал до блоку уроку «Софіївка»

Прізвище, ім'я _____ Оцінка _____

«СОФІЇВКА». Сейф мовних знань

1. “Софіївка”, яку називають “Уманським дивом”, знаходиться в стародавньому українському місті Умань. 2. “Софіївка” нагадує своєрідну галерею картин, яку створили людина і природа. 3. Вони настільки майстерні, що важко визначити, кому з цих двох творців належить першість. 4. Цей напрочуд мальовничий куточок називають казковим, тому що тут усе поетичне, вишукане. 5. “Софіївка” чудова за будь-якої пори року. 6. І тоді, коли вона у весняному цвітінні, заповнена рожево-білими пелюстками. 7. І золотої осені, коли падає жовто-рожеве листя. 8. Усі, хто бував у парку, захоплювалися його красою, оригінальністю, художньою довершеністю, адже жодна з них не схожа на іншу. 9. Дивлячись на цю неземну красу, важко уявити, що колись тут стримів лише лисий пагорб, поблизу якого протікала річка Камінка.

1. Складнопідрядне речення з підрядними і міри, і з'ясувальним.
2. Складнопідрядне речення з підрядними і з'ясувальним, і причини.
3. Складнопідрядне речення з підрядними і з'ясувальним, і означальним.
4. Просте речення

	1	2	3	4
Речення				
Літера				

1-А 2-В 3-Л 4-І 5-К 6-Ф 7-Е 8-О 9-Є

Підставте літери і дізнаєтесь ім'я відомого польського історика, автора книги «Історія прекрасної бітинки. Софія Потоцька»

Урок-подорож «Сім чудес України». Заповідник «Кам'янець»

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК “КАМ'ЯНЕЦЬ”

- Синтаксична естафета
- Розставити розділові знаки. Визначити головні члени речення
- Дати характеристику складному реченню
- Накреслити схему

1. Кам'янець-Подільський місто що зберегло дух середніх віків.
2. Найвища башта фортеці названа Папською тому що була збудована на кошти виділені Папою Римським Юлієм II.
3. Про те коли саме почали будувати Кам'янець-Подільську фортецю існує кілька версій.

аксична естафета»

Дидактичний матеріал до блоку уроку «Кам'янець-Подільський»

«КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ»

СИНТАКСИЧНА ЕСТАФЕТА (робота в групах)

1. Розставити розділові знаки.
2. Визначити головні члени речення.

3. Дати характеристику складному реченню.
4. Накреслити схему.

1. Кам'янець-Подільський місто що зберегло дух середніх віків.
2. Найвища башта фортеці названа Папською тому що була збудована на кошти виділені Папою Римським Юлієм II.
3. Про те коли саме почали будувати Кам'янець-Подільську фортецю існує кілька версій.